

МЕХАНІЗМИ ВИКОРИСТАННЯ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ДОСВІДУ ПУБЛІЧНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА У РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

Валентина Радкевич,

*доктор педагогічних наук, професор, дійсний член (академік)
НАПН України, директор Інституту професійної освіти НАПН*

України, Київ, Україна

<https://orcid.org/0000-0002-9233-5718>

Анотація. У статті розкрито механізми використання європейського досвіду публічно-приватного партнерства у розвитку професійної освіти в Україні, а саме: врахування успішних моделей публічно-приватного партнерства у сфері професійної освіти і навчання в країнах Європейського Союзу; форми залучення приватного сектору до розроблення освітніх програм, інвестування в будівництво та модернізацію матеріально-технічної бази закладів освіти й розвиток професійної компетентності викладачів професійної освіти. Запропоновано рекомендації щодо розвитку державно-приватного партнерства у сфері професійної освіти України з урахуванням прогресивного європейського досвіду.

Ключові слова: європейський досвід, законодавство, інвестування, освітні програми, приватний сектор, професійна компетентність, професійна освіта, публічно-приватне партнерство.

MECHANISMS FOR UTILIZING EUROPEAN EXPERIENCE IN PUBLIC-PRIVATE PARTNERSHIP FOR THE DEVELOPMENT OF VOCATIONAL EDUCATION IN UKRAINE

Valentyna Radkevych,

*Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Full Member (Academician) of the
National Academy of Educational Sciences of Ukraine, Director of the Institute of
Vocational Education of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine,
Kyiv, Ukraine*

Abstract. The article reveals the mechanisms of using the European experience of public-private partnership in the development of professional education in Ukraine, namely: taking into account successful models of public-private partnership in the field of professional education and training in the countries of the European Union; forms of involvement of the private sector in the development of educational programs, investment in the construction and modernization of the material and technical base of educational institutions, and the development of the professional competence of teachers of vocational education. Recommendations for the development of public-private partnership in the field of professional education of Ukraine, taking into account the progressive European experience, are proposed.

Keywords: european experience, legislation, investment, educational programs, private sector, professional competence, vocational education, public-private partnership.

Використання європейського досвіду публічно-приватного партнерства (ППП) у розвитку професійної освіти в Україні є ключовим елементом для підвищення якості професійної підготовки кваліфікованих фахівців відповідно до потреб ринку праці. Цей процес охоплює ряд механізмів, які сприяють ефективному впровадженню інноваційних підходів і практик.

Перш за все, важливо визначити ключові аспекти європейського досвіду, які можуть бути адаптовані в українському контексті. Насамперед, наголосимо на важливості врахування особливостей успішних моделей ППП у сфері професійної освіти і навчання (ПОН), що реалізуються в країнах Європейського Союзу (ЄС). Окремі з цих моделей нами охарактеризовано в попередній публікації (Радкевич, 2023). Наприклад, актуальність *соціально-нормативної моделі ППП* у сфері ПОН полягає в її зорієнтованості на забезпечення якості освіти шляхом інтеграції з ринком праці. Означена модель найбільш поширена в Данії, Німеччині, Нідерландах, Норвегії, Швеції. У цих країнах соціальні партнери прагнуть, щоб зміст освітніх програм відповідав потребам ринку праці та вимогам роботодавців. Учасниками ППП у сфері ПОН є представники конфедерацій професіоналів із різних галузей економіки, спілок працівників освіти, профспілок, консультативних рад, бізнес-асоціацій, національних агентств з питань освіти, промислових рад, торгово-промислових палат, консорціумів, муніципалітетів тощо. Їхня роль полягає у веденні діалогу з Міністерством освіти, розробленні законодавчих ініціатив, колективних договорів підприємств у частині закріплення прав студентів і працівників на професійне навчання й підвищення кваліфікації; визначенні механізмів співпраці з провайдерами освітніх послуг (професійними школами, коледжами) щодо здійснення моніторингу потреб ринку праці; організації освітнього процесу; проведенні проміжного оцінювання результатів навчання, а також іспитів та сертифікації кваліфікацій; забезпеченні безперервного професійного розвитку педагогічних працівників; зниженні співвідношення кількості студентів на одного викладача; збільшенні предметів фахового спрямування; забезпеченні доступності навчання територіально та з урахуванням гендерної рівності осіб з кожної професії, а також інклюзивності навчання тощо.

Необхідність, використання в Україні *ресурсно-орієнтованої моделі ППП у сфері ПОН* пояснюється тим, що вона зорієнтована на зростання рівня фінансування системи ПОН за результатами підготовки для ринку праці трудових ресурсів; модернізацію освітньої та соціальної інфраструктури. Йдеться про фінансування високотехнологічного навчального обладнання для лабораторій професійних шкіл і коледжів; розроблення нових професійних кваліфікацій та освітніх програм із підготовки висококваліфікованого персоналу підприємств. Означена модель поширена в Австрії, Бельгії, Німеччині та інших країнах ЄС.

Інституційно-комунікаційна модель ППП у сфері ПОН теж цікава для України, адже вона зорієнтована на розвиток взаємодії навчальних закладів із ринком праці з метою вдосконалення знань, навичок, компетентностей і професійних кваліфікацій майбутніх фахівців. Реалізації цієї моделі сприяє впровадження різних форм збирання та прогнозування даних для задоволення потреб галузей економіки в інформації щодо професійних профілів випускників, наявності навчальних закладів, стану їх розвитку та навчально-методичної підтримки формування професійних навичок студентів з метою їхнього працевлаштування, підвищення кваліфікації викладачів і тренерів тощо. Означена модель найбільш поширена в Італії, Португалії та Франції.

Важливим механізмом використання європейського досвіду ППП у розвитку професійної освіти в Україні є створення ефективного законодавчого та нормативного поля, що дає змогу успішно реалізовувати проекти ППП у сфері професійної освіти. Це передбачає вдосконалення законодавчих актів, які регулюють взаємодію між державними і приватними структурами, визначають права та обов'язки сторін, а також забезпечують

прозорість і відкритість процесів ППП, що, в кінцевому підсумку, сприяє створенню належного середовища для інвестицій, впровадженню інновацій та співпраці між сторонами партнерства. Наприклад, у Німеччині Закон про професійну освіту («Berufsbildungsgesetz – BBiG») встановлює рамки системи дуальної освіти, яка є однією із форм ППП у сфері ПОН (Braun, 2004). Закон регулює відносини між студентами, навчальними закладами та підприємствами, забезпечуючи високу якість професійної підготовки. Згідно з освітнім законодавством Франції (de La Noë & Piaux, 2007) були введені нові механізми фінансування ПОН, спрощені процедури для підприємств, які бажають брати участь у професійній підготовці кваліфікованих фахівців, підвищилась роль галузевих рад та комітетів у визначенні актуальних кваліфікацій і компетентностей.

У Фінляндії Закон «Про професійну освіту» (Karusaari, 2020) теж спрямований на модернізацію ПОН через залучення приватного сектору до розроблення освітніх програм та створення умов для практичного навчання студентів на підприємствах. Італійське законодавство встановлює загальні принципи для реалізації проєктів ППП, у тому числі й у сфері ПОН (Sicurello, 2020). Це сприяє залученню приватних інвестицій та експертиз для розвитку інфраструктури й підвищення якості освітніх послуг. У Нідерландах держава та представники різних галузей економіки регулярно укладають секторальні угоди, в яких визначаються зобов'язання щодо розвитку ПОН (Terpstra-Kamstra, 2019). Означені угоди дають змогу забезпечити фінансування розроблення освітніх програм, розвиток інфраструктури та створення нових робочих місць для стажування студентів, сприяють тісній взаємодії між навчальними закладами і приватним сектором. Наведені приклади законодавчих ініціатив ілюструють як різні країни ЄС підходять до регулювання ППП у сфері ПОН, створюючи правову основу для ефективної співпраці між державним та приватним секторами.

У контексті правового врегулювання ППП у ПОН держава відіграє ключову роль у розробленні законодавчих ініціатив, які спрощують процес створення та функціонування ППП, зокрема через надання податкових пільг, гарантій та інших форм підтримки. А також створення платформ для діалогу між навчальними закладами та представниками бізнесу, що сприяє визначенню спільних інтересів та сфер потенційної співпраці; підтримку інноваційних проєктів з високим потенціалом розвитку галузей економіки та підвищення якості ПОН. Заслужують на увагу й інші ініціативи ЄС, які необхідно враховувати у регулюванні ППП щодо розвитку професійної освіти в Україні. Йдеться про Рекомендації Європейської Ради для країн-членів ЄС щодо підвищення якості та ефективності ПОН через ППП. Ці рекомендації охоплюють кращі практики, стандарти якості та механізми фінансування; програми фінансування («Еразмус+», Європейський соціальний фонд та ін.), що фінансують міжнародні проєкти ППП у сфері професійної освіти і сприяють міжнародній співпраці, обміну досвідом та розвитку інноваційних освітніх програм.

Прогресивний європейський досвід ППП у сфері ПОН варто врахувати в Україні шляхом залучення приватного сектору до розроблення освітніх програм, інвестування в розвиток матеріально-технічної бази закладів освіти та вдосконалення професійної компетентності викладачів і тренерів (Hodge & Greve, 2017). Зокрема, залучення представників приватного сектору до розроблення освітніх програм у сфері ПОН в країнах ЄС дає змогу об'єднати ресурси та експертизи публічного і приватного секторів для підвищення якості й актуальності освітніх послуг, релевантних потребам ринку праці, а також конкурентоспроможності випускників на міжнародному рівні. Для виконання

поставлених завдань сторони партнерства беруть участь у роботі спільних робочих груп та комітетів, які здійснюють аналіз потреб ринку праці, визначають ключові компетентності для подальшого введення їх до змісту освітніх програм, розробляють рекомендації щодо оновлення або створення нових навчальних курсів тощо.

Іншим ефективним механізмом розвитку ПОН є фінансова підтримка з боку приватного сектору, яка передбачає спонсорство, гранти або інвестиції задля оновлення освітніх програм, модернізації та розширення освітніх можливостей закладів освіти, а також забезпечення більш тісної взаємодії з роботодавцями. Співпраця зі сферою бізнесу спрямована на підвищення релевантності ПОН потребам ринку праці та забезпечує студентів практичними навичками, необхідними для роботи на конкретному робочому місці (Lee, 2008). Значущим для використання в Україні є європейський досвід створення сприятливого інноваційного середовища, в якому заклади освіти та приватний сектор спільно працюють над упровадженням інновацій для досягнення високої якості ПОН. Наприклад, у Фінляндії значна увага приділяється інноваціям у сфері ПОН через тісну співпрацю з ІТ-компаніями та стартапами. Це дає змогу інтегрувати новітні технології та підходи в навчальний процес для підвищення привабливості й актуальності ПОН серед студентів. У Нідерландах практикується модель активного залучення роботодавців до розроблення навчальних планів і програм, що забезпечують формування у випускників необхідних знань і навичок у відповідній сфері виробництва. У Франції приватний сектор також бере активну участь у фінансуванні та розробленні навчальних курсів, які відповідають сучасним потребам економіки.

ППП у сфері ПОН в країнах ЄС відіграє важливу роль у розвитку освітньої інфраструктури навчальних закладів, ефективно комбінуючи ресурси та експертизу приватного й публічного секторів для досягнення спільних цілей. Одним із способів залучення приватних інвестицій є створення спільних проєктів, які передбачають будівництво або модернізацію навчальних закладів. У таких проєктах приватні компанії можуть виступати інвесторами та підрядниками, що дає змогу впроваджувати новітні технології та обладнання, необхідні для організації сучасного освітнього процесу. Інвестиції в розвиток матеріально-технічної бази навчальних закладів відкривають нові можливості для впровадження педагогічних інновацій у сфері ПОН. За підтримки приватного сектору навчальні заклади реалізують дослідницькі проєкти, спрямовані на розв'язання актуальних проблем галузі, розроблення нової продукції або технологій. Водночас, для досягнення поставленої мети необхідним є визначення відповідних завдань і заходів, а також створення сприятливого регуляторного середовища. Наприклад, німецька система дуальної освіти передбачає тісну співпрацю між навчальними закладами та приватними компаніями, які інвестують у навчальні майстерні та лабораторії, забезпечуючи студентам доступ до сучасного обладнання і технологій. Така співпраця сприяє підготовці кваліфікованих робітників, які відповідають потребам ринку праці. Шведські технологічні компанії інвестують у розвиток STEM-освіти (наука, технології, інженерія, математика), забезпечуючи навчальні заклади сучасним обладнанням та програмним забезпеченням, а також організують майстер-класи та стажування для студентів. У Франції реалізуються програми, які сприяють партнерству між навчальними закладами та великими корпораціями, зокрема в авіаційній та автомобільній галузях. Ці компанії інвестують у створення спеціалізованих навчальних центрів, що дає змогу студентам набувати практичні навички на високотехнологічному обладнанні.

Цінним для використання в освітній практиці України є європейський досвід залучення ППП до розвитку професійної компетентності викладачів професійної освіти шляхом організації спільних тренінгів, семінарів тощо. Це дає змогу викладачам знайомитися з передовими практиками, новітніми технологіями і методиками навчання, що використовуються в промисловості, а також сприяє вдосконаленню їхньої педагогічної майстерності та здатності інтегрувати отримані знання в навчальний процес. Ефективним механізмом розвитку професійної компетентності викладачів у країнах ЄС є їхнє стажування на підприємствах. Програми педагогічного стажування дають можливість викладачам ознайомлюватися з виробничими процесами безпосередньо на робочому місці, визначати особливості виробництва та корпоративної культури, а також краще розуміти потреби роботодавців та адаптовувати програми навчальних курсів, які вони викладають, до реальних умов праці. Слушною ініціативою ППП є розвиток педагогічних навичок викладачів професійної освіти через використання цифрових технологій та інноваційних методик навчання. У цьому контексті приватний сектор надає підтримку у вигляді доступу до спеціалізованого програмного забезпечення та онлайн-платформ.

Актуальними для впровадження в Україні є менторські програми, згідно з якими досвідчені фахівці з приватного сектору виступають в ролі менторів для викладачів професійної освіти, що сприяє обміну знаннями, досвідом, а також розвитку міжособистісних та професійних навичок. Залучення приватного сектору до розвитку професійної компетентності викладачів передбачає також розроблення спеціалізованих програм підвищення кваліфікації, які відповідають потребам різних галузей економіки. Одним із прикладів такої співпраці може бути участь викладачів у галузевих виставках, конференціях, семінарах, організованих приватним сектором. Участь у таких заходах дає змогу викладачам бути в курсі останніх тенденцій та інновацій у своїй предметній галузі, а також налагоджувати професійні контакти з представниками бізнесу. Окрім того, компанії надають викладачам доступ до сучасних технологій, обладнання, програмного забезпечення, що використовується в промисловості, дозволяючи інтегрувати ці ресурси в навчальний процес. Така інтеграція сприяє підвищенню практичної спрямованості ПОН майбутніх кваліфікованих фахівців до реальних умов виробництва. Обмін досвідом між викладачами та представниками приватного сектору відбувається і через професійні інтернет-мережі та цифрові платформи. Означене сприяє формуванню відкритого освітнього простору, де знання та інновації вільно циркулюють між учасниками освітнього процесу. Наприклад, у Німеччині існує програма «Schule Wirtschaft», що спрямована на підвищення рівня співпраці між професійними школами та місцевими підприємствами. На основі цієї програми викладачі мають можливість проходити стажування на підприємствах, брати участь у семінарах та воркшопах, організованих бізнесом, що дає їм змогу оновлювати свої професійні знання та навички. У Нідерландах реалізується програма «Techniekraft», яка залучає приватні компанії до співпраці з навчальними закладами для підвищення рівня технічної грамотності викладачів. У рамках цієї програми педагоги мають можливість проходити тренінги на виробництві, що допомагає їм краще зрозуміти потреби сучасної індустрії. Ці та інші приклади розкривають значущість партнерства між навчальними закладами та приватним сектором у підвищенні професійної компетентності викладачів професійної освіти. Це в кінцевому підсумку сприяє підготовці кваліфікованих фахівців, здатних відповідати вимогам сучасного ринку праці.

На основі викладеного вважаємо за доцільне врахування європейського досвіду ППП у розвитку професійної освіти в Україні: *по-перше*, для розроблення освітніх програм закладам професійної освіти та бізнес-структурам потрібно спільно аналізувати потреби ринку праці та визначати актуальні професійні знання й навички, необхідні випускникам для успішного працевлаштування та подальшого розвитку своєї професійної кар'єри; *по-друге*, для широкого впровадження дуальної форми здобуття професійної освіти важливо вдосконалити законодавчу та нормативно-правову базу, щоб забезпечити входження у дуальну систему навчання через підприємства, які будуть брати студентів на навчання під конкретні робочі місця. Для організації теоретичного навчання підприємства укладатимуть угоди із закладами професійної освіти. Відповідно, стипендії для здобувачів дуальної форми освіти виплачуватимуть підприємства, а не заклади професійної освіти; *по-третє*, для стимулювання інвестицій у професійну освіту необхідно розробити комплекс заходів, що передбачають: податкові пільги для компаній, які інвестують у розвиток інфраструктури закладів професійної освіти, гранти для підтримки інноваційних освітніх проєктів та програм стажування студентів і викладачів; *по-четверте*, для розвитку цифрових платформ професійної підготовки кваліфікованих фахівців закладам професійної освіти спільно з бізнесом необхідно співпрацювати над створенням онлайн-курсів, віртуальних лабораторій, інших цифрових ресурсів, що підтримують дистанційне та змішане навчання; *по-п'яте*, для розвитку професійної компетентності викладачів необхідно впроваджувати програми підвищення кваліфікації з використанням сучасних виробничих та педагогічних технологій і методик навчання, розширювати можливості стажування педагогів на підприємствах приватних компаній для ознайомлення з високотехнологічними виробничими процесами; *по-шосте*, для оцінювання впливу ППП на якість професійної освіти доцільно запровадити системи моніторингу та оцінювання результативності проєктів ППП з відповідними індикаторами і процедурами збирання й аналізу даних тощо.

Запропоновані рекомендації щодо використання європейського досвіду ППП у сфері ПОН є потужним інструментом розвитку в Україні інноваційної та конкурентоспроможної системи професійної освіти на основі активної взаємодії закладів професійної освіти з приватним сектором у рамках державно-приватного партнерства.

Список посилань

Radkevych, V. (2023). Modern models of public-private partnership in the field of vocational education and training in the European Union. *Professional Pedagogics*, 1(26), 4-14. <https://doi.org/10.32835/2707-3092.2023.26.4-14>.

Hodge, A., & Greve, C. (2017). On Public-Private Partnership Performance: A Contemporary Review. *Public Works Management & Policy*, 22(1), 55-78.

Lee, M. N. (2008). Restructuring higher education: Public-private partnership. *Journal of Asian Public Policy*, 1(2), 188-198.

Braun, M. (2004). *Berufsbildungsgesetz: Kommentar*. Otto Schmidt Verlag.

De La Noë, Q., & Piault, T. (2020). L'avenir professionnel des jeunes en jeu: diatiser l'insertion en mission locale. *Le Journal des psychologues*, 251(8), 45-48. DOI: [10.3917/jdp.251.0045](https://doi.org/10.3917/jdp.251.0045).

Karusaari, R. (2020). *Asiakaslähtöisyys osaamisperusteisessa ammatillisessa koulutuksessa*. Rovaniemi: Lapin yliopisto.

Sicurello, R. (2020). La revisione dell'istruzione professionale: giovani, orientamento, competenze trasversali e occupabilità. *Excellence and Innovation in Learning and Teaching-Open Access*, 5(1).

Terpstra-Kamstra, I. (2019). *Transformatie en Innovatie in het Nederlandse Hoger Beroepsonderwijs in Tijden van Verandering*. Open Universiteit.